

УДК 332.2.021

Богдан Андрушків

**УКРАЇНЦІ БІДНІ...,
БО НЕ ХОЧУТЬ КОРИСТУВАТИСЯ ДАРУНКОМ БОГА?**

У статті продемонстровано, що Україна за своїми ресурсними можливостями (маємо на увазі такий ресурс, як земля – гумус) потенційно може стати найбагатшою державою світу, бо володіє третинною найціннішого ресурсу планети – чорноземом. Обґрунтовано, що в умовах вступу нашої держави до Європейського Союзу асоційованим членом земельний чинник може стати дуже серйозним важелем позжвавлення соціально–економічних відносин, стабільності економіки, благополуччя українського народу.

Ключові слова: земельні ресурси, органічна продукція, сільське господарство, інновації, Європейський Союз, адаптивно–трансформаційні процеси.

*Од вітру наберусь невтомності,
А сили, звісно, від землі,
Навчуся від зірок високості,
Щоб не упасти на крилі.*

*Снагою полечко поділиться,
Про це попрошу я його,
Дерев спитаю, як їм мріється,
Зігрію віття між долонь.*

«Слова від серця», Богдан Мельничук

Справедливе та ефективне використання землі як найгуманнішого, невичерпного, екологічно чистого, відновлювального ресурсу і науково обґрунтоване ведення сільського господарства за повноцикловою системою: вирощування сільгосппродукції – переробка сировини – реалізація – можуть зробити українців найбагатшими у світі!

Цей розділ книги написати мене спонукали роздуми після прочитання п'єси Богдана Мельничука та Олега Мосійчука «Реквієм для кларнета без оркестру», що була відзначена другою премією на міжнародному літературному конкурсі «Коронація слова – 2010». У п'єсі

є чудові константи, сказані устами її головного героя, Тодося, борця за українське село, носія його культури і традицій, землероба, філософа і ... музиканта. Так звані «аграрні реформи» в незалежній Україні він сприймає усім серцем, підводячи ризику під своєю боротьбою за село, ризику земного буття, каже:

Уривок з тексту п'єси: Таке воно, життя... Ніколи не знаєш, яким боком до тебе повернеться, що день прийдешній тобі готує. Еге ж... Отак і зі мною. Навіть слова нема до кого мовити. Сам я на хуторі лишився. Були люди, було життя – і нема нікого. Весілля гуляли, дітей ростили, у світ благословляли, а тепер – пустка. Сам до себе говорити мушу. І сам собі подарунок надумав зробити. На день народження. Яму хочу викопати. На цвинтарі. Собі. Погода нині гарна, бабине літо літає, он навучок причепивсь, а потім хтозна, як воно буде... Дивний, скажете, подарунок? То тільки на перший погляд так. Життя є життя, воно колись починається і колись закінчується. Короткий людський вік, до болю короткий. І скільки б не жив, а жити хочеться. Та нічого не змінити... Нащо мені, щоби хтось потім проклинав мене у негоду. То ж не весна – осінь, до зими йдеться. А дні мої, чує серце, пораховані. Опалий листок на опалий листок – ось такий вінок. І до того треба бути готовим.

Так, розчарований дійсністю, дивлячись на цвинтар, Тодось ремствує. «Такий от день народження... Еге ж. Може, навіть і заграю, кларнета ось із собою взяв. Але не такої, як колись на весіллях грав. Іншої. Сумної. Прощальної...»

Свій монолог Тодосій завершує сумно:

«Жаль, що ніхто вже не почує мого кларнета... За п'ять кілометрів навколо – ні душі. Опали в людському календарі листки, відірвалися від дерева життя...»

Осіньні листя під ногами шурхотить, шелестить, шепоче щось. Озивається. Як душі померлих».

Село помирає і, здається, нема на то ради. Тим часом, власне, воно є носієм українізму. Тут зберігаються наші національні традиції, мова, тут наше велике, неосяжне, відтворювальне багатство, багатство нашої держави загалом і кожного громадянина зокрема. Ми ходимо по цьому багатству і споконвічно бідуємо по-чорному.

У так званий радянський період, будучи маленьким, я всім своїм єством відчув голод, біду. Дуже добре пам'ятаю, як мати варила суп з бур'яну – лободи, – яким смачним він був. Допомагаючи матері на току сушити колгоспне зерно, я, йдучи до дому на обід, завжди набирав у кишеньки куценьких штаняг пшенички для кількох курочок, що мама утримувала. Ніс його крадькома до хати. Батьки не схвалювали цього, багатозначно переглядалися, але казали висипати крадене птиці.

Христопродавці від «червоної сатани» і нині кажуть, що не було голодоморів, а збирати голодному українцеві навіть колоски на щедрому полі після комбайна забороняли, жорстоко карали тюрмою. Дивно згадувати, хіба таке могло бути? Навіть наше покоління це пережило, не кажучи про тих, з далекого 33-го року, які гинули мільйонами!!!

Богдан Мельничук у вірші «Крадена картопля» (Слова від серця – Тернопіль: ТзОВ «Терно–граф», 2012 – 400 с., іл.), ніби підтверджує, тоді, пережив це не я один, нас було 80 мільйонів, а нині, кажуть, є 42.

*Як я радів, несучи бараболю,
Що «на колгоспі» вирив крадькома,
Немов вона могла змінити долю
Селянського малого пастушка.
Тоді всі крали, я також із ними:
Як нічиє, то наше, чи не так?
Напхав бульбин в стареньку куфайчину:
В кишеню кожну, навіть у рукав...*

Чи потрібно ще наводити ідентичні приклади?...

Нині, з вершини свого віку, за даними, доступними кожній людині, можу сказати ще раз: ми – найбагатші у світі й постараємось у популярній формі це довести.

Уся справа в тому, що економічні реформи у нашій державі, в тому числі аграрному секторі економіки, проводять керівники, які не дуже знають і люблять її народ, через те нема бажаних результатів.

В умовах вступу нашої держави до Європейського Союзу асоційованим членом земельний чинник може стати дуже серйозним важелем поживлення соціально-економічних відносин, стабільності економіки, благополуччя українського народу і т. д. Через це й хочу присвятити цій темі кілька сторінок.

Справді, нині наявність ресурсів у багатьох випадках визначає успішність економіки тієї чи іншої держави. Вид ресурсу формує динаміку успішності. Комплексність його використання означає мудрість керівників і благополуччя держави.

Для прикладу, первинний аналіз використання у різних державах найважливіших ресурсів як чинників розвитку і стабільності економіки показує найрізноманітніші результати. Так, в Об'єднаних Арабських Еміратах таким ресурсним чинником служить нафта. До речі, не лише в Єгипті, а й у арабському світі загалом найважливішим чинником функціонування економіки теж є нафта. В Китаї розвивають промислове виробництво та сільське господарство на зрошуваних землях. У США – промислове виробництво, бізнес тощо. У Росії, крім нафти, суттєво на економічні відносини впливав і впливає ліс.

Цікавим у цьому контексті є Єгипет, більша частина якого розташована на околиці стародавньої Африканської пустельної платформи. Виділяються обширні плато Лівійської пустелі (займає близько 60% території країни) на захід від річки Ніл, плато Аравійської пустелі на сході, витягнуте з півночі на південь між долиною Нілу і Червоним морем, а на крайньому південному сході – плато Нубійської пустелі.

Багато районів Єгипту взагалі позбавлені ґрунтового покриття, особливо західні, де панують рухливі й напівзакріплені піски і кам'янисті поверхні.

До 1970-х років найважливішою статтею експорту Єгипту була бавовна, потім лідерство перейшло до нафти, яка зберігає провідну роль у національному експорті. У 1992 році частка нафти в експорті становила 51%.

Більшість оброблюваної землі єгиптян – у долині Нілу. Родючі алювіальні ґрунти разом з тривалою інсоляцією (освітлення сонячним промінням) створюють винятково сприятливі умови для вирощування різноманітних сільськогосподарських культур. Традиційні селянські господарства невеликі. Приблизно дві третини всіх сільськогосподарських угідь становлять господарства з двома гектарами кожне, земля належить, як правило, селянинові, який її обробляє. Багато господарств здають в оренду, й орендар розраховується з власником або грошима, або в натуральній формі – частиною врожаю.

Єгипет найконкурентоспроможніший у виробництві таких культур, як томати, пшениця, бавовна, рис, картопля, кукурудза, бобові, цукрові буряки, фрукти. Рівень самозабезпечення пшеницею до 1995 р. зріс до 50%.

Об'єднані Арабські Емірати – більшу частину території теж займають солончаки та піщані пустелі; на заході розташовані піщані й кам'яністі пустелі, на сході та північному сході – гори Хаджар. Від затоки Ель–Удайд, що біля основи півострова Катар, простягаються рухомі піщані дюни, вздовж узбережжя поширені плоскі безплідні солончаки.

Велика частина території ОАЕ – пустельна рівнина. На сході вона переходить у кам'янисте плато (висотою до 1127 м), на півдні зливається з піщаною пустелею Руб–ель–Халі, а на заході переходить у кам'янисту пустелю Ель–Джафура.

Сільське господарство дає незначний відсоток ВВП країни. Від часу утворення єдиної держави уряд усіляко заохочує розвиток цієї галузі. Головну культуру – пальму – культивують переважно в оазах і на узбережжі. Вирощують фініки й овочі. Докладають зусиль для самозабезпечення країни зерном, але цьому перешкоджає нестача прісної води.

Інтенсивний розвиток землеробства призвів до виснаження підземних водних ресурсів і засолення ґрунтів – кілька ферм були змушені припинити своє існування. Загалом з 1979 до 1985 рр. виробництво сільськогосподарської продукції зросло у шість разів, однак і на початку 1990-х років ОАЕ змушені були імпортувати близько 70% продовольства.

У сільському господарстві Північної Африки провідним є землеробство, яке залежить від штучного зрошення. Так, у Лівії будують «велику штучну ріку» – водовід завдовжки приблизно 1200 км, яким підземні води Сахари буде спрямовано у прибережну зону. Оброблювані площі займають 18,2 млн га – менше 5% території регіону.

Аграрні відносини охоплюють різноманітні традиційні та сучасні форми землеробства й землекористування. Для особистого споживання вирощують звичайні продовольчі культури, особливо зернові, з використанням традиційних знарядь праці (мотика, плуг без відвалу).

Значно поширені земельна оренда, наймання безземельних і малоземельних селян-фелаків та батраків.

Більшість посівних площ зайнято зерновими культурами: тверда і м'яка пшениця, кукурудза, ячмінь, рис, сорго й просо. Вирощують також бобові та цукрову тростину.

Однією з провідних сільськогосподарських культур східних територій регіону є бавовник (вирощують цінні довговолокнисті його сорти). За виробництвом бавовни (0,5 млн т) Єгипет займає 1-ше місце в Африці, а за зборами високоякісної бавовни довговолокнистих сортів – 1-ше місце у світі.

У пустельних оазисах культивують фінікову пальму (найвищі врожаї збирають в Алжирі та Лівії). Мавританія й Судан спеціалізуються на вирощуванні арахісу.

У Китаї, як і в сусідній Індії, найбільші в світі площі штучно зрошуваних земель – 50–60 млн га. У Східному Китаї нині за рахунок цього чинника годується 1,2 млрд людей, а одні й ті самі землі використовують, не допускаючи їхнього виснаження, вже 2500 років.

Вартість виробленої продукції нині на 1/3 перевищує показник США і є найбільшою в світі. У США один зайнятий у сільському господарстві обробляє 70 га землі, в Китаї – лише 0,3 га. У США один зайнятий годує ще 100 осіб свого населення, а країна є найбільшим у світі експортером сільськогосподарської продукції. В Китаї один зайнятий годує лише 3,5 осіб, й експорт продукції є мінімальним.

За всіх позитивів хочемо зауважити великий ризик господарювання у державах, де основним економічним чинником є нафта, видобуток якої значною мірою залежить від енергозабезпечення. Наприклад, вимкнення енергозабезпечення (електрики) може паралізувати не лише нафтовидобуток. Зупинка зрошування сільгоспугідь може призвести до загибелі рослин та ін.

В Україні кажуть, що перспективним для держави (інерційно) у промисловій сфері є розвиток машинобудівної, авіабудівної галузей тощо. Тим часом забуваємо про такий гігантський гуманітарний ресурс, як чорнозем (гумус), який, на відміну від всіх інших природних ресурсів, формується протягом тисяч і мільйонів років, є не лише

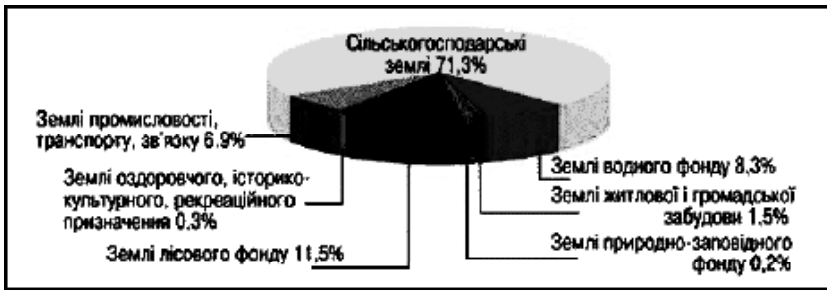
життєзабезпечуючим, а й відтворюваним, перспективним, екологічним, пріоритетним, стратегічним, гуманітарним, і можна назвати ще багато показників на користь цього унікального ресурсу. Він дає підстави для функціонування потужної переробної промисловості в інноваційно-логістичному ланцюзі, визначення пріоритетів і напрямів розвитку агропромислового комплексу, вирощування сільськогосподарської продукції, переробки сільгоспсировини, реалізації готової продукції та ін. Ми можемо годувати півсвіту, а може, й увесь. Чому ж ми бідні?

Довідково: За повідомленнями Світової Вікіпедії, більша частина території України розташована у західній частині Східноєвропейської рівнини, яка займає 95% території України. Завдяки теплому клімату, сприятливому рельєфу (близько 60% сільськогосподарських угідь є рівнинними, а ще 35% мають кут нахилу в діапазоні між 1° та 3°) і наявності великих площ чорнозему (третина світових запасів) в Україні надзвичайно сприятливі умови для сільськогосподарського виробництва. Сільськогосподарські угіддя займають приблизно 60% усієї території України. Територія України поділена на три природно-кліматичні зони: Полісся, Лісостеп, Степ.

Найродючіші ґрунти не тільки в Україні, а й у світі, є чорноземні. Гумусний шар у них може досягати 120 см! Про їхню родючість колись казали: «Земля така добра, що посадиш оглоблю, то виросте тарантас».

Землі, які людина використовує для своїх потреб, утворюють земельні ресурси (земельний фонд України). Їх використовують, зокрема, у сільському та лісовому господарстві, на них зводять житлові будівлі й промислові об'єкти, прокладають транспортні шляхи. Частина земель покрита природними і штучними водоймами, які також використовують для господарських потреб.

Розумію, що втомлюю читача цифрами, але хочу навести окремі показники структури земельного фонду України, що навіть не для високоосвіченої людини показують, яким є основний вектор розвитку нашої економіки, де закопано корінь нашого добра.

Для організації ефективного використання земельного ресурсу в Україні як чинника піднесення благополуччя населення необхідно здійснити низку соціально–економічних, законодавчо–правових, адміністративно–організаційних заходів та реформ. Наприклад, законодавчо забезпечити функції землі, за аналогією грошей, які є не лише засобом платежу, ціною товару, а й еквівалентом обміну і т. д.

Наявність, власне, земельних ресурсів, їхня якість та ефективне використання можуть і повинні визначати стабільність національної валюти, надійність відносин, авторитет держави, забезпеченість та незалежність від державного бюрократичного апарату й інших політичних чинників громадян нашої держави... Земельний чинник може послужити важелем підняття з колін селянина як генофонду України.

Надзвичайно важливу роль на першому етапі може відіграти гуманізація кінцевих результатів сільського господарства й агропромислового виробництва загалом, і зокрема, виробництва екологічно чистої, вирощеної на органічних добривах конкурентоспроможної харчової продукції.

На міжнародному семінарі «Органічні продукти харчування. Сучасні тенденції виробництва і маркетингу» (Львів, 31 березня 2004 р.) була розглянута актуальна проблематика сертифікації органічного сільського господарства в Україні: сучасний стан, перспективи, стратегія на майбутнє. З доповіддю виступив Віктор Вовк, кандидат фізико–математичних наук, директор Програми євроінтеграції і сталого розвитку Інституту громадянського суспільства, консультант з питань сталого розвитку комітетів Верховної Ради України. Він оглянув світові тенденції розвитку органічного сільського господарства, запро-

понував (з урахуванням світового досвіду) під «органічним (екологічним)» сільським господарством розуміти агровиробничу практику, яка:

–не використовує синтетичних хімікатів (добрив, пестицидів, антибіотиків тощо);

–здійснює мінімальну оранку ґрунту;

–не застосовує генетично модифікованих організмів (ГМО) та охоплює різні сфери – не лише рослинництво, а й тваринництво, птахівництво і т. д., без яких не можливе виготовлення повноцінного органічного добрива.

Органічне сільське господарство за суттю є багатофункціональною агроекологічною моделлю виробництва і базоване на менеджменті (плануванні й управлінні) агроecosystem. З метою підвищення продуктивності виробництва та якості продукції максимально використовують біологічні чинники підвищення природної родючості ґрунтів, агроекологічні методи боротьби із шкідниками і хворобами, а також переваги біорізноманіття, зокрема місцевих та унікальних видів, сортів, порід тощо.

У ширшому контексті так зване органічне сільське господарство – це практична реалізація у сфері аграрного виробництва загальної концепції «сталого (екологічно і соціально збалансованого) розвитку», що задовольняє харчові та промислові потреби сьогодення з урахуванням екологічних чинників. Його суспільні блага охоплюють зокрема:

–незалежність від промислових хімікатів, зменшення енергоємності агровиробництва, суттєве зниження виробничих витрат і залежності від зовнішнього фінансування;

–екологічні переваги – мінімізація негативного впливу на докільля через запобігання деградації земель (ерозії, підвищеної кислотності, засоленості), збереження та відновлення їхньої природної родючості; припинення забруднення водних басейнів і підземних вод, очищення джерел питної води від токсичних хімікатів, зменшення викидів у атмосферу парникових газів та зв'язування вуглецю;

–збереження біорізноманіття та генетичного банку рослин і тварин, відмова від домінування монокультур, утримання тварин у середовищі, наближеному до природного;

–розвиток місцевих, національних та міжнародних ринків органічної продукції, сприяння справедливій міжнародній торгівлі;

–збільшення кількості робочих місць у сільській місцевості, нові перспективи для малих фермерських господарств та сільських громад, зокрема у викоріненні злиднів;

–підвищення самостійності та відповідальності аграрних виробників у процесі прийняття управлінських рішень, сприяння інноваційним сільськогосподарським дослідженням, підвищення ролі місцевих знань та ініціатив;

–здорові, екологічно чисті та повноцінні продукти харчування.

На мою думку, вислів «ведення органічного сільського господарства» не цілком коректно відображає суть справи. За моїм переконанням, термін: «виращування екологічно чистої продукції з використанням органічних добрив» точніше відображає суть справи. Враховуючи використання попередніх термінів у відносинах із зарубіжними партнерами, ми і надалі, тимчасово, у цій статті будемо його використовувати.

Кожній освіченій людині відома світова практика екологічно чистого виробництва. Тим часом, під органічне сільське господарство у світі вже виділяються великі площі земель: в Європі – 5,1 млн га, Північній Америці – 1,5 млн га, Латинській Америці – 4,7 млн га, а в Австралії – 10,6 млн га. В Європі частка земель, переведених на органічне землеробство, значно зросла за останні роки, чому сприяла започаткована в 1993 р. спільна політика ЄС щодо підтримки фермерів у перші роки після переходу від звичайного до органічного агро-виробництва: середній показник у країнах ЄС досягнув близько 4%, в Австрії та Італії – 8%, у Швейцарії – понад 10%, а у Швеції, яка є щодо цього європейським лідером, – майже 12%.

Ситуація на світових ринках продовольства свідчить про зростаючу зацікавленість споживачів у здоровому та повноцінному харчуванні разом з безпосереднім внеском у збереження природного довкілля. В багатьох країнах світу, передусім у США та ЄС, уже діють ринки органічної сільськогосподарської продукції і харчових продуктів, а також створена й успішно функціонує відповідна інфраструктура сертифікації, маркетингу та реалізації. Мотивація споживачів органічної продукції поєднує такі вимоги та очікування:

–здорове й екологічно безпечне харчування;

- вищі смакові якості;
- збереження природного середовища у процесі виробництва;
- не містить генетично модифікованих організмів;
- зв'язок з виробником – місцевий чи регіональний або навіть прямий;
- висока якість продуктів та їхня свіжість.

Соціальні методи дослідження (опитування) показали: така мотивація зумовлює готовність частини споживачів платити додаткову премію (10–50% від звичайної ціни) за органічні продукти харчування, й попит на них у світі швидко зростає. Світовий ринок органічної продукції оцінюють у 23–25 млрд дол. США, зокрема, в США – 11–13 млрд та Європі – 10–11 млрд дол. США, а середній темп його зростання становить близько 10–15%. За найзагальнішими розрахунками у 2015 р. цей ринок може сягнути 29–31 млрд дол. США.

Заспоживанням органічних продуктів харчування на душу населення світовим лідером є Швейцарія, кожен житель якої витрачає на них у середньому 117 дол. США на рік, до неї наближається Данія із сумою 73 дол. Цей показник у більшості країн ЄС нині становить 30–50 дол. на рік, а в США – 45 дол. і має тенденцію до швидкого зростання.

Нині в світі майже сформувалися повноцінні ринки органічної продукції у таких сегментах, як овочі та фрукти, дитяче харчування, сільськогосподарська сировина для переробки (передусім зерно) та молочні продукти, тому темпи зростання в них дещо сповільнилися.

Подальше розширення ринків органічної продукції відкриває можливості для виходу на них нових виробників. Так, ЄС і Швейцарія є імпортерами, в тому числі зі Східної Європи, зерна, насіння олійних культур, овочів і фруктів та яловичини, вирощених за органічною системою. Водночас для забезпечення від нестабільності та експортних ризиків на цих нових ринках також дуже важливий розвиток внутрішнього ринку органічних продуктів харчування.

Україна має великий потенціал для виробництва так званої органічної сільськогосподарської продукції та її реалізації шляхом експорту, а також у середньотерміновій перспективі для її постачання на внутрішній ринок. Водночас органічне сільське господарство сприятиме вирішенню низки актуальних проблем в аграрному виробництві України, насамперед у її сільських районах.

Обстеження на початку незалежності України засвідчили, що загалом до 90% орної землі в нашій державі зазнали різного ступеня деградації, яка призводить до зменшення її продуктивності: близько 35,8% земель еродовані, 25,6% мають підвищену кислотність, 9,7% засолені й солонцюваті, а 8,9% перезволожені й заболочені. З іншого боку, внаслідок економічної кризи, зокрема через нестачу обігових коштів, за останні роки значно зменшилося використання мінеральних добрив, пестицидів та інших хімікатів, а отже, призупинилася втрата природної родючості ґрунтів. Нині є значні площі екологічно чистих чорноземів, які можуть бути переведені на органічне землеробство протягом порівняно короткого перехідного періоду.

Принципи органічного сільського господарства давно відомі в Україні завдяки розвитку концепції «біологічного землеробства», що забезпечує науково-фаховий потенціал, здатний швидко засвоїти міжнародні спеціальні стандарти, в тому числі адаптувати їх до української специфіки та реалізувати їх на практиці.

В Україні вже існує категорія людей (до 5% населення), передусім у великих містах, які мають зазначену мотивацію до споживання органічних продуктів і готові платити за них вищу ціну. Ця група споживачів створює початкову нішу для органічної продукції в Україні, а отже, для формування внутрішнього ринку такої продукції. Тим часом тишком-нишком олігархат України готує інші проекти, цілком не на користь і так обділених державою селян. Немає сприятливих умов для інвестування, фінансування, кредитування і т. д. Радянська влада втратила господаря, а нинішня влада не сприяє його новому народженню. Олігарх:

*Люб'язний наче ангелок
без крил,
Іззовні він такий, як інші суці;
Живіт он вишиванкою прикрив,
А душу хижу?
Пальці загребуці?...*

(«Слова від серця», Богдан Мельничук)

А у вірші «Шлях до нації» той таки Б. Мельничук із жалем написав:

*Двадцять років уже самостійними,
Маєм Прапор, і Славень, і Герб...
А насправді – то лиш самосійники,
Бо збирає врожай чужий серп.
А свої ще й уміло підгострюють:
«Мо’, при цьому собі теж вкрадем,
Перекинем у зону ошфорную,
І туди при нагоді гайнем...»*

За умови належного інвестування, державної підтримки впровадження сучасних агроекологічних технологій, подальшому розвитку внутрішнього ринку в Україні у середньотерміновій перспективі сприятиме зростання конкурентоспроможності органічної продукції, яке відбуватиметься шляхом:

– поступового зростання природної продуктивності органічного аграрного виробництва;

– суттєвого зменшення виробничих витрат – відмови від застосування дорогих хімікатів та зниження енергоємності виробництва, зокрема мінімізації потреб у пальному;

– підвищення самодостатності та зменшення залежності виробників від не вигідних умов зовнішнього фінансування – банківських кредитів тощо і виплат з них.

Нарешті, як ми вже зазначали, досвід розвитку органічного сільського господарства в світі свідчить про створення додаткових робочих місць у сільській місцевості й нових перспектив для малих фермерських господарств і життєздатності сільських громад та інші соціальні переваги, які є надзвичайно актуальними для України.

У функціонуванні світових ринків органічної продукції та розвитку органічного сільського господарства надзвичайно велику роль відіграє гарантійна система, яка охоплює певні стандарти, а також установи з інспекції та сертифікації. Ця система забезпечує відповідність органічним стандартам усього процесу аграрного виробництва та переробки сільськогосподарської сировини до рівня кінцевої продукції,

в т. ч. її упаковку і маркування. Таким чином, сертифікація органічної продукції спрямована на методи й засоби як сільськогосподарського виробництва, так і переробки сировини, виготовлення харчових продуктів та їхню доставку до споживача.

В основу тієї чи іншої сертифікації органічної продукції кладуть бізнесові стандарти та/або правові норми. У сучасному світі переважає тенденція до заміни правових норм щодо органічної продукції стандартами, оскільки останні – простіші у застосуванні та легше піддаються міжнародній гармонізації, а також через політику дерегулювання, яку здійснюють у багатьох країнах.

В Європейському Союзі державне регулювання у сфері органічної продукції реалізують за допомогою Директиви ЄС 2092/91, що, зокрема:

– визначила загальні рамки та принципи органічного сільського господарства, вимоги до процесу виробництва сільськогосподарської продукції, її переробки та виготовлення харчових продуктів, ознаки й маркування органічної продукції;

– скасувала національне регулювання і створила єдиний ринок органічної продукції;

– започаткувала систему інспекції/контролю органічної продукції, в т. ч. при її імпорті в країни ЄС;

– відкрила ринок органічної продукції в ЄС для імпорту з «третіх країн».

Наявні відмінності в державному регулюванні органічного сільського господарства різних країн, а також у приватних стандартах стримують зростання світових ринків органічної продукції та створюють перешкоди в торгівлі нею.

Використання розробок IFOAM як основи для державного регулювання органічної продукції в певній країні дає змогу вирішити проблему міжнародної узгодженості, суттєво спрощує національне законодавство, заощаджує ресурси і кошти та допомагає уникнути багатьох перешкод для виробників.

В Україні є не лише певний інтерес до розвитку органічного сільського господарства, яке нині перебуває лише у початковій формі, а й реальні можливості. У цьому контексті надійна система інспекції та сер-

тифікації органічної продукції – стратегічно важливий чинник як для її експорту з України вже у найближчому майбутньому, так і для розвитку внутрішнього ринку такої продукції, котрий реальний у середньотерміновій перспективі. А створення української системи сертифікації, визнаної на національному та міжнародному рівнях, суттєво сприяло б широкому впровадженню органічного аграрного виробництва в Україні.

Водночас є об'єктивні інституційно-правові, фінансово-економічні та соціально-психологічні проблеми, які створюють перешкоди та потребують уваги і вирішення, зокрема:

- відсутність законодавчої бази, зокрема базового закону щодо органічного сільського господарства та сертифікації органічної продукції;

- необхідність створення інституційної інфраструктури, передусім сертифікаційних установ, асоціацій виробників органічної продукції та відповідної торговельної мережі; потреба в інтеграції у міжнародні структури для полегшення доступу на зовнішні ринки; брак інформаційно–консультаційного забезпечення та компетентних дорадчих служб;

- відсутність державної підтримки на період переходу до органічного агровиробництва; можливі фінансові втрати під час конверсії та зміни кон'юнктури ринку, додаткові витрати на технічне переобладнання;

- необхідність зміни стереотипів, брак екологічного мислення та освіти, інноваційна пасивність управлінських структур, високий рівень бідності населення.

Для визначення та реалізації наступних кроків доцільним буде сформуванню широке партнерство, яке єднати інтереси та потреби різних зацікавлених сторін в Україні, а також залучить до активної співпраці:

- сільськогосподарських виробників, зокрема фермерські господарства та їхні асоціації;

- державні органи влади й управління;

- приватні консультаційні компанії та сертифікаційні установи;

- організації споживачів;

- наукові установи та громадські організації.

Розвиток органічного сільського господарства й створення відповідної системи сертифікації в Україні потребуватиме кваліфікованих спеціалістів, ефективних інститутів і сучасної законодавчої бази, яка враховуватиме світові та європейські тенденції. У цьому контексті доцільним і дуже корисним може стати використання багатого досвіду й інструментарію, які Україна може запозичити у Міжнародної федерації органічного сільського господарства IFOAM, Європейського Союзу, а також у країн-лідерів, зокрема Швейцарії.

Загалом реалізацію проекту «Розвиток Колосу України» хотів би відобразити відповідним рисунком.

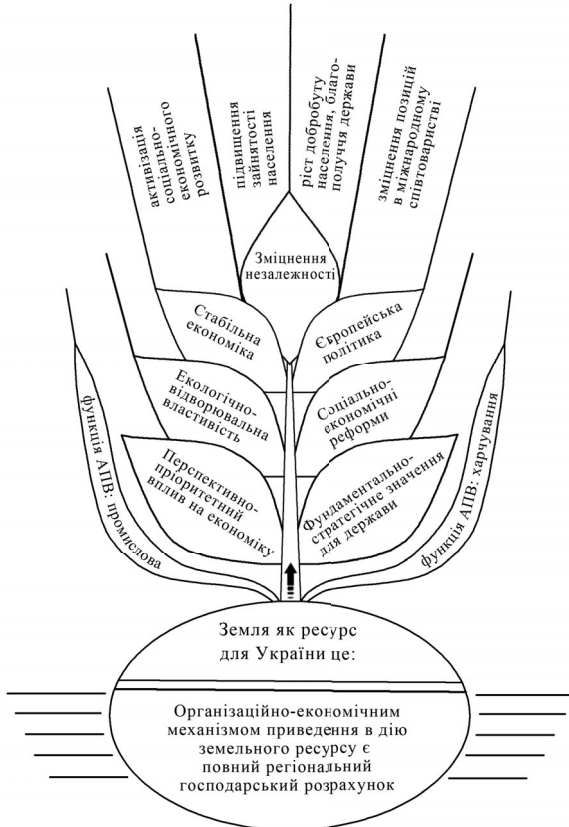
Зазначимо, що для України ціна земельних ресурсів має особливе значення, тому на нинішньому етапі доцільно вивчити ціну, її функції і чинники, що на неї впливають.

У ринковій економіці, де всі відносини між людьми опосередковуються товарно-грошовими формами, практично все є об'єктом купівлі-продажу і має свою ціну.

Американські вчені вважають, що ціна – це кількість грошей, яку сплачують за певну кількість товарів чи послуг певної якості. Розбіжність у визначенні категорії ціни залежить від того, на яких теоретичних позиціях перебувають автори. Економісти, які дотримуються класичних поглядів, тобто перебувають на позиціях трудової теорії вартості, розглядають ціну як грошовий вираз вартості. А для тих, хто дотримується інших поглядів, ціна, як правило, – це певна сума грошей, за яку продавець і потенційний покупець погоджуються здійснити угоду купівлі-продажу товару. Прибічники ж теорії граничної корисності взагалі вважають, що будь-яка ціна – це «одномоментна» цінність (вартість), у той час як цінність – це ціна, «розтягнута» на тривалий період.

Ціна як основний інструмент ринкового механізму виконує найрізноманітніші функції. В економічній літературі, залежно від того, на якому рівні (макро чи мікро) ціну розглядають, які критерії беруть за основу, наведені різні типи класифікації цих функцій, названа різна їхня кількість. Не заперечуючи значимості інших класифікацій, ми дотримуємося погляду, що критерієм виділення функцій ціни має

бути з'ясування її ролі як основного інструменту, що опосередковує функціонування всього ринкового механізму.

Довідково: Отже, формуючи ціну землі, необхідно враховувати всі теоретичні надбання у цій сфері, функції та чинники, що впливають на ціну.

Шляхи впровадження реформаційно–трансформаційних змін у сфері використання земельних ресурсів повинні передбачати:

- законодавче забезпечення всіх процесів;
- повний господарський регіональний розрахунок.

Таким чином, маємо підстави зробити наступні висновки.

Близько 70% земельного фонду України – це сільськогосподарські угіддя, більшість з яких зосереджені на родючих ґрунтах і за період тоталітарного режиму дуже розорані. Орні землі (або рілля) становлять 4/5 від загальної площі сільськогосподарських угідь – це один із найвищих показників у світі. Забезпеченість одного мешканця країни ріллею перевищує світовий і європейський показники майже у 2,5 разу. Найбільша частка ріллі – у степовій зоні: близько 90%. Проте така висока розораність земель нерідко призводить до посилення водної та вітрової ерозії ґрунту – знесення родючого шару. Внаслідок цього виникають яри і балки, трапляються пилові бурі. Великої шкоди ґрунтам завдають неправильний обробіток, безсистемні зрошування і внесення мінеральних добрив. Внаслідок цього ґрунти руйнуються та виснажуються, знижується їхня родючість.

Для підтримання ґрунтів у належному стані необхідно вживати різні заходи: насаджувати дерева і кущі на схилах ярів, щоб зупинити їхнє збільшення; схили височин розорювати впоперек, щоб запобігти змиванню ґрунту поверхневими водами; в міру зрошувати землі; науково обґрунтовано вносити мінеральні добрива.

Загалом упровадження інноваційно–логістичних підходів, залучення внутрішніх та зовнішніх (в умовах ЄС) інвестицій дає змогу на базі активізації використання земельних ресурсів розвивати не лише різноманітні галузі сільського господарства, а й передусім переробну промисловість за замкнутим циклом – від вирощування сільгосппродукції до її переробки та реалізації.

Такий підхід забезпечить ефективне використання земельних ресурсів, поживлення використання трудових, фінансових та інвестиційних ресурсів, зайнятості населення.

На завершення хочу знову навести уривок з вірша «День при дні» із книги вибраного Богдана Мельничука:

*За щастя солодкі тремкі поцілунки
І навіть за чисту сльозу, –
За все, що я маю і в свята, і в будні.
Подяку складаю свою.
Не завжди відсіяти можна полу,*

*Водою згасити вогонь...
Та кожний свій вчинок і кожнеє слово
Звіряю із Словом Його.
Бо знаю, що скоро вже час звітувати,
Як день проминав мій при дні,
Тому і не хочу ні з ким фальшувати,
І легко так жити мені.*

Якщо кожен українець буде лише споглядати за тим, що відбувається на його землі, а не стане безпосереднім учасником процесу її ефективного використання, то ще тривалі часи будемо рабами. Проявімо принциповість, наполегливість – і кожен з нас стане найбагатшим у світі, бо маємо єдиний у світі ресурс, дарований нам БОГОМ.

Література

1. Андрушків Б. М. Ресурсономіка: теоретичні та прикладні аспекти / Б. М. Андрушків, Ю. Я. Вовк, І. П. Вовк та ін. – Тернопіль : Терно-граф, 2012. – 456 с.
2. Андрушків Б. М. Інноваційні підходи до раціонального і ефективного використання природних ресурсів / Б. М. Андрушків, Ю. Я. Вовк, В. А. Паляниця, О. Б. Погайдак // Інноваційна економіка. – 2012. – № 1. – С. 13–18.
3. Балашова Р. І. Оцінка ефективності діяльності підприємств нових форм господарювання на основі показників ресурсозбереження : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : 08.06.01 / Р. І. Балашова. – Донецьк : Ін-т економіки промисловості НАН України, 1999. – 16 с.
4. Вовк Ю. Вплив факторів ресурсоемності продукції на ефективність виробництва в машинобудівній галузі / Ю. Вовк, О. Погайдак // Збірник тез XV наукової конференції ТНТУ ім. Івана Пулюя. – Тернопіль, 2014.
5. Вовк Ю. Підходи до визначення поняття «раціональність» у системі використання ресурсів / Богдан Андрушків, Юрій Вовк // Матеріали Регіональної наук.-практ. конф. Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя, секція: стратегічні аспекти інноваційного розвитку, 19 травня 2011 р. : зб. тез доповідей «Інноваційні підходи в управлінні навчально-науково-виробничими системами в умовах суспільних та інституційних трансформацій». – Тернопіль : ТНТУ, 2011. – С. 77–78.

6. Вовк Ю. Організаційно–економічний механізм управління раціональним використанням ресурсів [Електронний ресурс] / Ю. Вовк // Соціально-економічні проблеми і держава. – 2011. – Вип. 1 (4). – Режим доступу до журн.: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2011/11vyuvr.pdf>.

7. Экономика ресурсосбережения / [под ред. А.М. Невелева]. – К.: Наук. думка, 1989. – 248 с.

8. Мазін Ю. О. Економічні основи управління інноваційною ресурсозберігаючою політикою в машинобудуванні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: 08.02.02 / Ю. О. Мазін. – Суми: СДУ, 2005. – 222 с.

9. Мочерний С. В. Методологія економічного дослідження / С. В. Мочерний – Львів: Світ, 2001. – 415 с.

10. Методика проведення секторного аналізу економіки № 22–27/20 від 12.07.93р.

11. Свідоцтво про реєстрацію авторського права на твір № 37883 від 11.04.2011 / Ресурсономіка – новітня наука в системі виживання людства / Андрушків Б. Н., Кирич Н. Б., Стойко І. І., Вовк І. П., Вовк Ю. Я.

12. Meadows D. H., et al. The Limits to Growth / D. H. Meadows. – New York, Potomac Associates, 1972.

13. (<http://www.clubofrome.org.ua/arkh-v/dopov-d-na-m-zhnarodnomu-sem-nar.html>)

Bohdan Andrushkiv

UKRAINIAN ARE POOR ... BECAUSE DON'T WANT TO USE THE GIFT OF GOD?

In the article have been shown, that Ukraine on their resource possibilities (mean such resources as land – humus) potentially can become the richest state of the world, because owns by one third of the most valuable resource of planet – black earth. It's substantiated, that in the conditions of our country's accession to the EU associate member, the land factor can become the very serious revitalization lever of socio–economic relations, economic stability and prosperity of the Ukrainian people.

Keywords: land resources, organic products, agriculture, innovation, European Union, adaptive–transformation processes.